

MOSZKVAI ÉLMÉNYEK ÉS TAPASZTALATOK

Az utasra mély benyomást tesz Moszkva, a hatalmas város, a nyüzsgő élet, a felhőkarcolók, s a Metro építészeti szépségei, az üzletek árúbősége. A könyvest azonban az élmények közül szinte elsőnek ragadja meg, hogy a földalatti vasút tömegében, a mozgólépcsőn, autóbuszon mindenütt akad olvasó. A szállodában olvas a liftes, olvasnak a fiatalok, az öregek: klasszikusokat, új írókat, költőket, politikai és szakkiadványokat. Az utcán a könyvkioszkok, a könyvtárak előtt tömegek válogatnak a kiadványok között, a könyvtárakban soha sincs kevesebb ember, mint akár melyik iparcikket árusító boltban. Ez a benyomás még mélyebb lesz, ha bármikor elmegyünk abba a moszkvai könyvkereskedésbe, ahol a sorozatos kiadványokra előfizetéseket vesznek fel. Bár a bolt tágas, már régen kicsinek bizonyult. A vásárlók arcán elégedettség; átvészik a megjelent könyvet és azzal az örömmel fogják kézbe, amit csak a könyvet nagyon szerető emberek érznek.

Az SZKP Központi Bizottsága a Szovjet Írók II. Országos Kongresszusára küldött üdvözlésében joggal állapíthatta meg: *»Soha nem volt még irodalomnak olyan hatalmas, jóakarató és érdeklődő olvasótábora, mint a mi szövjet irodalmunknak.«* E hatalmas olvasótábor igényeinek kielégítése a könyvkiadói, nyomdai, könyvterjesztői szervezet különösen fejlett együttműködését követeli. A készülő könyveket a kiadók mellett működő szakemberekből, tudósokból, művészekből álló kiadói tanácsok vitatják meg. Alapos elemzés után készül el az éves tematikai terv, amelyet megbírálnak az olvasók, a könyvtárosok és a könyvterjesztés dolgozói.

A szovjet könyvkiadás hatalmas méreteit jellemzi, hogy 1917-től 1952-ig 1 millió 77 ezer művet adtak ki 14 milliárd 515 millió 900 ezer példányban. A kiadványok közül első helyen a politikai irodalom áll, de a könyvkiadás egyéb területén is rohamos a növekedés.

1953-ban négyszerannyi szépirodalmi mű jelent meg, mint 1940-ben. A Szovjetunió fennállása óta több, mint 1 milliárd gyermekkönyvet adtak ki, de a növekvő igényeket ezek a hatalmas számok sem elégítik ki.

A könyvek terjesztését döntő mértékben elősegíti az, hogy áruk olcsó, s így bárki megveheti őket. A könyvek árát iv egészségár rendszer szabályozza és helve sonrendiség alapján a legolcsóbbak a tankönyvek, a politikai művek és a tömegkiadványok. Moszkvában tartózkodásunk idején jelent meg a Politikai Gazda-

ságtan Tankönyvének újabb kiadása, s ezzel az összpéldányszám elérte az 5 milliót. Ez az újabb kiadás is szinte órák alatt fogyott el. A könyv óriási jelentősége mellett a sikerhez nem kis mértékben hozzájárult az, hogy a 40 év terjedelmű könyv kitérő papírosom, vászonkötésben, 10 rubelbe kerül. Az ív egészségár rendszer óriási előnye, hogy kiküszöböli az azonos jellegű kiadványoknál a különböző példányszámok miatt előálló árkülönbözeteket. Itthon a közönség számára teljesen érthetetlen, hogy miért kerül többbe, vagy aránylag többbe egy négy-öt éves brosúra, mint azonos jellegű vaskos könyv.

A könyvterjesztés szervezete

A könyvkiadói, nyomdai és könyvkereskedői szervezetek 1949-ig nem volt közös irányító szervük. Ekkor jött létre a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Nyomdaipari, Könyvkiadói és Könyvkereskedelmi Főigazgatóság. Ez a szervezet tovább fejlesztette a könyvbolt-hálózatot, megszüntette az egyes boltok bazárjellegét, s a könyvkereskedelmi szervek fő feladatául a könyvek terjesztését jelölte meg. A boltokat szakosították, a kiadók és könyvkereskedelmi szervek között az együttműködés elmélyült. A példányszámok megállapításába és a tematikai tervek megvitatásába jobban bevonták a könyvkereskedelmet. 1952-től a szervezet a Szovjetunió Kulturális Ügyek Minisztériumának irányítása alatt működött. 1954. májustól a szervezet életében lényeges változás történt. A főigazgatóság három önálló (kiadói, nyomdaipari, könyvkereskedelmi) főigazgatósággá alakult. Ennek célja az volt, hogy a könyvet előállító és terjesztő szervek munkáját és az együttműködést megjavítsa, ugyanakkor a különálló főigazgatóságok jobban tudják ellátni sajátos feladataikat is. A Kiadói Főigazgatóság elmélyültebben foglalkozhat az alárendelt kiadók munkájával, viszont a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság helyesebben és nagyobb súllyal képviselheti az alárendelt könyvkereskedelmi szervek, következőképpen az olvasóközönség érdekeit, kívánságait. A Könyvkereskedelmi Főigazgatóság szerepe megnőtt. Nélküle nem lehet dönteni a kiadandó művek példányszáma tekintetében és jelentékenyebb lett a szerepe a tervek tematikai összeállításában, bírálatában is. A kiadó és terjesztő közötti megállapodások előírják, hogy a kiadó legkésőbb szeptember 1-ig köteles a ter-

jesztőnek átadni a jövő évi tematikai tervet, az egyes kiadványok ismertetésével együtt. A kiadó a tervet a könyvkereskedelem költségére kinyomatja, s megvitátásra elküldi az alárendelt szervezeteknek és boltoknak. Az észrevételeket a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság összegyűjti és közli a Kiadói Főigazgatósággal. A Kiadói Főigazgatóság csak abban az esetben terjesztheti felettes szervhez az évi tematikus tervet jóváhagyásra, ha mellékeli a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság véleményét az egyes kiadványokkal kapcsolatosan. Amennyiben a kiadó az árakat, példányszámot és megjelenési időpontokat nem tartja be, úgy a terjesztő megtagadhatja a kiadványok átvételét, vagy a terjesztő által megszabott feltételekkel veszi át.

Közvéleménykutatás, propaganda, reklám és a kiadott könyvek ismertetése tekintetében mind a kiadónak, mind a terjesztőnek jelentős feladatai vannak. A kiadó az éves tematikai, valamint szerkesztőségi terveit olvasókonferenciákon, a könyvtárosok és a bolti dolgozók összejövetelén vitatja meg. Az éves tematikai terv alapján a kiadó köteles elkészíteni az egyes könyvek ismertetését a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság által kibocsátott megrendelőlapok számára. Az ismertető szövegéért — amelyben azt is megjelölik, hogy a könyv milyen olvasóréteg számára készült — teljes egészében a kiadó felelős. A kiadó gondoskodik arról is, hogy az olvasók a megjelenő újdonságokról a folyóiratok és újságok cikkeiből tudomást szerezzenek és a könyvterjesztő költségére önköltségen katalógusokat, röplapokat, plakátokat készít, hirdetésekkel ad fel. A könyvterjesztő közvéleménykutatást végez az egyes könyvek fogyásáról és ennek eredményéről a kiadót negyedévenként értesíti.

A Könyvkereskedelmi Főigazgatóság felügyelete alá tartoznak a szövetségszintű köztársasági könyvkereskedelmi igazgatóságai, s a területi könyvkereskedelmi vállalatok. Hetenként háromszor küldik ki a megrendelőlapokat a könyvterjesztő vállalatokhoz, amelyek azután szervezetükből, boltjaikból az igényeket összegyűjtik és legkésőbb 75 nap alatt visszajuttatják a Könyvkereskedelmi Főigazgatósághoz, és így a tényleges rendelkezések alapján állapítják meg a példányszámokat.

A Könyvterjesztő Főigazgatóságnak külön szervezési osztálya és kereskedelmi osztályai vannak. Ezek az osztályok a kiadókival állnak kapcsolatban és intézik a könyvek beszerzésének és értékesítésének ügyét. Így a Könyvkereskedelmi Főigazgatóság nem csupán írá-

nyító szerv, hanem nagykereskedelmi tevékenységet is folytat. Nagykereskedelmi tevékenysége során a Szovjetunió egész területét ellátja a központi kiadók, tehát a legnagyobb kiadók termékeivel. A helyi kiadók kiadványaival az egyes köztársasági könyvkereskedelmi igazgatóságok, illetve területi könyvterjesztő vállalatok látják el a könyvkereskedelmi hálózatot. A Könyvkereskedelmi Főigazgatósághoz több nagykereskedelmi raktár, a tudományos könyvtárak könyvellátója és nyomda tartozik.

A boltok egy része könyveken kívül irodaszerekkel, képzőművészeti reprodukciókkal és bélyegkereskedelemmel is foglalkozik. Természetesen Moszkvában a legtöbb könyvkereskedés kizárólag könyvet és zeneművet árusít. Irodaszerekkel főleg olyan területeken foglalkoznak, ahol más, egyéb kereskedelmi szervezeteknek nincsen speciális üzletük. A forgalomnak 76 százalékát teszi ki a könyv és zenemű. Hanglemezt nem árusítanak.

A Gorkij-utcai könyvesboltban

A Gorkij utcában van a moszkvai Könyvterjesztő Vállalat 1. számú üzlete. Ez a Szovjetunió egyik legforgalmasabb boltja. Az üzlethez tartozik hét különböző helyen árusító könyvpavillon. Ebben árusítják a népi demokratikus országok kiadványait is, így itt számos magyar író könyvét is megtalálhatjuk. A bolt önálló elszámolási egység, igazgatója, főkönyvellője van.

A könyvesboltokat Moszkvában általában 11 órakor nyitják és az eladás egy-egy órára ebédszünettel este nyolc óráig tart. Boltnyitás előtt érkezem és alig, hogy kitárult a bolt ajtaja, a nagy üzlethelyiség máris tele lett. A közönség érdeklődése megoszlott a különböző szakok között. Az egyik pulton éppen bejegyezte kívánságát egy vásárló abba a könyvbe, amelyet minden boltban rendszeresítettek, hogy milyen könyvet adjanak ki. A bolt maga is megjelentet jegyzékeket a raktárán lévő könyvekről. Forgalmukra jellemző, hogy átlag napi 10,000 könyvet adnak el. A bolt igazgatója vagy helyettese a beérkező újdonságokat hetenként egyszer ismerteti az eladókkal.

A megtekintett moszkvai boltokban az elárúsítóhelyek szerint a könyvet csoportokra bontják. Az elárúsítóhely vezetői, eladói önállóan felennek részlegük tervteljesítéséért és a raktárkészletért. Szembeötlő felirat jelzi, hogy a részlegnél szépirodalmi, műszaki, politikai stb. könyv kapható. Az üvegezett pultokon, vitrineken, mindenütt könyvek vannak kiállítva. A polcokon a könyvek nagyobb része címlappal van a vevők felé

fordítva, a pulton szerzők és művek szerinti kartotékokat helyeztek el az üzletben kapható könyvekről. Általában minden eszközzel arra törekszenek, hogy a vásárlók különösebb nehézség nélkül megismerkedjenek a raktáron lévő könyvekkel. Az üzletek mindig zsúfolva vannak vevőkkel, tumultus még sincs, a kiszolgálás gyors és az érdeklődőknek az eladók szívesen adnak választ.

„Könyvet postán”

A Szovjetunióban igen fejlett az ún. »Könyvet postán« részlegek működése. Ezeket a részlegeket köztársasági, területi székhelyeken olyan nagy boltokban szervezik meg, ahol bő választék áll a vevők rendelkezésére. A részlegek dolgozói a legfejlettebb könyvkereskedelmi szakemberekből kerülnek ki.

A »Könyvet postán« részlegek tájékoztatják a közönséget a megjelenő könyvekről. A könyveket utánvét mellett megküldik a rendelőknek, nyilvántartják a beérkező rendeléseket és azok teljesítését. Amennyiben a megrendelést nem, vagy csak részben tudják teljesíteni, úgy erről a vevőket minden esetben értesítik.

A »Könyvet postán« részlegek munkája a Szovjetunióban a könyvkereskedelmi munka egyik legfontosabb része, mert módot ad arra, hogy távoli területekről sok ezer új olvasót szerezzenek és azok kívánságait kielégítsék. Jelentőségét akkor tudjuk felmérni, ha a szovjetunióbeli távolságokra gondolunk. Éppen ezért a könyvkereskedelmi szervektől a legkeresettebb könyvekből a »Könyvet postán« részlegek megfelelő mennyiséget kapnak és a boltok kötelesek e részlegek kívánságára bármely könyvet átadni. Szükség esetén erre a célra a könyvtár-ellátók is átadják felesleges könyveiket.

A vevőkkel a levelezés nem formális és a »Könyvet postán« dolgozói azon fáradoznak, hogy a kért könyveket lehetőleg minden esetben megszerezzék. Ha nem kapható, a vevőkkel közlik az azonos témakörbe tartozó könyvek jegyzékét, esetleg ha a könyvből utánnnyomás várható, értesítik, hogy a közeljövőben elküldik.

A sorozatok terjesztése

Hírből már sokat hallottam róla, értehető, hogy különösen érdekelt az a bolt, ahol a sorozatokra vesznek fel előfizetéseket. Az előfizetés módja az, hogy a sorozatok első kötetét előre ki kell fizetni és ezt az összeget a sorozat utolsó köteténél jóváírják. Az előfizetési akcióról a könyvkereskedelmi vállalat újsághirdetésen, rádió útján, plakátokon értesíti a közönséget. A boltban a falakon hirdetések közlik, hogy aznap milyen sorozatok hányadik kötetét lehet átvenni.

Meglátogattam a moszkvai Könyvkereskedelmi Vállalat raktárát is. A moszkvai Könyvkereskedelmi Vállalatnak ez a nagykereskedelmi részlege. Maga a nagykereskedelmi részleg önálló elszámolási egység és nemcsak a központi kiadóktól, de a helyi kiadóktól is átvész könyveket. Évenként 70—80 millió kötetet hoz forgalomba.

A nagykereskedelmi részleg, bár a moszkvai Könyvkereskedelmi Vállalat alá van rendelve, a készletezésért, a forgási sebességért sajátmaga felel és az általa átvett példányszámok tekintetében önállóan dönt a hozzá beérkező megrendelések alapján.

A raktár elég nagy, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a beérkező könyveknek a jelentős részét azonnal továbbítja a megrendelési helyekre. Szállítási munkáját nagy autópark, 55 autót látja el. A raktárban van egy mechanikus transzportőr, amely az átvételtől az emeleti raktárhelyiségekig viszi fel a könyveket, időközben bejárja az egész földszinti területet. Megoldása igen egyszerű, hasonló a drótkötél pálya megoldásához, egymástól félméterre lévő szállító felületekkel.

A raktár 8—10 ezer fajta kiadvánnyal dolgozik. A rendelkezésükre álló készletből mintaraktárak van. Ezt két könyvtáros kezeli. Az üzletekbe nem küldhetnek ki olyan könyveket, amelyeket azok nem rendeltek.

ZALA IMRE

az Allami Könyvterjesztő Vállalat igazgatója

(Folytatjuk.)

Csokonai Vitéz Mihály halálának 150. évfordulója alkalmából január 22. 23-án Debrecenben és Hajdú megye több más városában, valamint községségében szavaltóversenyt rendeztek. Minden résztvevő két verset mondott el. A versek egyike Csokonai költemény volt. A verseny legjobbjait szerepelnek majd a Csokonai-emlékünnepségen. — Itt említjük meg, hogy a halhatatlan költő életéről 50 képből álló diafilm-sorozatot készítenek. A képek nagyrésze korabeli metszetek, rajzok, kéziratok alapján készül, a kísérszóveg egy részét pedig Csokonai idézetekből állították össze.

A téli könyvvásár sikerrel zárult Budapesten. Hat napon át három helyen volt utcai árusítás, amelynek eredménye kb. 400 000 forint bevétel hozott az Allami Könyvterjesztő Vállalatnak. A sikerhez hozzájárult, hogy a könyvkiadók december hónapban összesen 1 300 000 példányban adták ki könyveket. December 1. és 30. között 1 900 000 könyv fogyott el, tehát régebbi kiadású könyvek is elfogytak. Az AKV Propaganda Osztályán megállapították, hogy a múlt évi időszakhoz viszonyítva 50%-kal többet vettek a magánvásárlók.